

spectrum

CMO Gelderland

SIGNALEMENT maart 2010

Polarisatie in Gelderland

300
250
200
150
100
50
0

Inhoud

- 3 **Literatuur**
- 7 **Cijfers**
- 10 **Gelderse gemeenten**
- 14 **Gelderse Havo-4 leerlingen**
- 17 **Diversiteit spreekt**
- 20 **Gelderse professionals aan het woord**
- 22 **Highlights**

Inleiding

Polarisatie is volgens ons kabinet: 'De verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die resulteert of kan resulteren in toenemende spanningen tussen deze groepen en in segregatie langs etnische of religieuze lijnen'.

Het begrip vormt in veel publicaties een duo met radicalisering. In dit Signalement ligt de focus louter op polarisatie. Deze keuze is ook door de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling gemaakt. De RMO gaf de volgende verklaring: "De tamelijk vanzelfsprekende verbinding die we aantreffen tussen polarisatie en radicalisering komt ons onjuist voor. Aan de analyse van polarisatie als zelfstandig fenomeen is nauwelijks aandacht besteed. Dat klemt, temeer omdat in het publieke debat en de wetenschap ook duidelijke opvattingen bestaan waarin polarisatie nuttig is: een manier om productief om te gaan met meningsverschillen."

Dit Signalement schetst een beeld van polarisatie in Gelderland en beoogt bij te dragen aan een genuanceerd debat over een gevoelig maatschappelijk fenomeen. Het bevat landelijke en regionale cijfers, resultaten van literatuuronderzoek, verslagen van interviews met wetenschappers, groepen (vertegenwoordigers van) Gelderse burgers en professionals in het veld. Ook enquêeerden we alle Gelderse gemeenten om ontwikkelingen rondom beleid op het thema in beeld te brengen. Het totaalbeeld van feiten en meningen moet een nuchter, verantwoord en constructief politiek en publiek debat in Gelderland over polarisatie bevorderen.

Literatuur

De laatste jaren is er veel over polarisatie gepubliceerd en gedebatteerd. In dit literatuuroverzicht een aantal belangrijke inzichten uit de bundel 'Polarisatie: bedreigend en verrijkend' (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling, 2009) en de publicatie 'Hoezo mislukt?' van Frans Verhagen. Ook het onderzoek van Rens Vliegthart naar vijftien jaar publicaties over integratie (en de reactie van journalist Henk van Gelder) en het proefschrift van Annemarije Oosterwaal, die bekeek welke invloed 'focusing events' hebben op politieke en sociale polarisatie, komen aan bod. Tenslotte presenteren we resultaten van een debat tussen Paul Scheffer en Tariq Ramadan over 'Nieuw Cultureel Burgerschap'.

Polarisatie is van alle tijden

Een belangrijke constatering: polarisatie is universeel en van alle tijden. Houtman en Duyvendak melden een continuïteit met het verleden. "Nederland kende altijd al een maatschappelijk verkaveling op grond van culturele en religieuze tegenstellingen, die ten tijde van de verzuiling zowel politiek, sociaal als cultureel een harde vorm aannam. Culturele tegenstellingen waren hier, anders dan in andere landen, geprofileerder dan andere scheidslijnen." Ook Kinninging constateert dat de problematiek van alle tijden is en niet veel verandert. De mens kan niet anders dan samenleven. Dat betekent niet dat hij altijd sociaal is. De mens kan

niet zonder de samenleving, maar beschikt over a-sociale trekken die dezelfde samenleving bedreigen en uiteen kan rijten. Van de Vijver beschrijft dat iedere samenleving zijn eigen etnische hiërarchie kent. In Nederland staan de autochtone Nederlanders bovenaan, gevolgd door westerse allochtonen, Surinamers, Antillianen en Turkse en Marokkaanse Nederlanders. Polarisatie ontstaat eerder tussen groepen die verder van elkaar afstaan. Polarisatie is alleen positief voor de 'winnende' partij. Die heeft individueel baat bij de polarisatie, de samenleving als geheel verliest."

Oorzaken en zin van polarisatie

Negatieve beeldvorming

Ramadan stelt dat burgers onvoldoende weet hebben van de Nederlandse geschiedenis als immigratieland. Daar ligt een rol voor het onderwijs. Daarnaast staat slachtofferschap bij burgers een productieve dialoog in de weg. Die vergt namelijk zelfonderzoek en -kritiek. Beeldvorming speelt ook een negatieve rol. Ramadan betoogt dat de cijfers over integratie in Nederland een veel positiever beeld schetsen dan het debat doet vermoeden. Verhagen meldt dezelfde boodschap in zijn boek 'Hoezo mislukt?'. Hij onderbouwt met cijfers en feiten, dat het met de integratie van allochtonen in Nederland gewoon goed gaat. "Onze immigranten en hun kinderen doen het veel beter dan je na één generatie zou mogen verwachten. De feiten bewijzen het. Stapels rapporten, boeken, proefschriften en wetenschappelijke artikelen laten zien hoe goed het gaat. Het is jammer dat je daar veel te weinig over hoort." Van de Vijver schrijft over de houding ten opzichte van de multiculturele

samenleving. "Die is al tien jaar niet afwijzend en niet omarmend. Hij meent dat de toon van de discussie in de media vooral wordt bepaald door groepen met een extreme opvatting. Het 'andere geluid' laten horen wordt gezien als een 'tegenaanval' op de negatieve toon, waarmee het de polarisatie versterkt.

Stem 'gewone man' belangrijker

Vliegthart analyseerde tussen 1990-2005 artikelen in landelijke media over integratie. Zijn belangrijkste conclusie is dat juist anti-immigratie partijen als de PVV, TON en (voormalig) LPF baat hebben bij media-aandacht voor integratie. "Begin jaren '90 was er niet veel aandacht voor integratie. Vanaf halverwege de jaren '90 startte het debat over de multiculturele samenleving. Na 9-11 en de moord op Theo van Gogh nam de aandacht toe en veranderde de toon. In 2005 en 2006 ging iets meer dan de helft van de artikelen in mijn onderzoek over de Islam als bedreiging."

Van Gelder is algemeen journalist bij De Gelderlander, de grootste regionale krant van Nederland. Hij spreekt op persoonlijke titel. "De media' is een containerbegrip. De tv is leidend in beeldvorming. Je ziet er, sinds Fortuyn, vaak de gewone mens als de stem van het volk. Die stem bepaalt mede de beeldvorming. Vraag is of dat ook echt de stem van het volk is. Een mooi voorbeeld. Een collega ging met de PvdA op verkiezingsstour door Malburgen (wijk in Arnhem). Hij verwachtte daar eigenlijk 'de stem van het volk' zoals je op tv ziet. Dus veel onvrede en Wilders-stemmers. Het tegenovergestelde gebeurde. Er was veel waardering voor het bezoek. Er werd respectvol met elkaar gesproken, ondanks dat niet iedereen PvdA ging stemmen." Van Gelder geeft aan dat ze bij De Gelderlander veel praten over het effect van berichtgeving. "We zijn er scherp op, bagatelliseren niet en berichten over een cultureel aspect als het relevant is. Neem de scooteraffaire in Nijmegen. Twee jongens reden een man aan, die in het ziekenhuis overleed. Vervolgens bedreigen die jongens het ziekenhuispersoneel. Na die bedreiging was het voor ons relevant te melden dat het Marokkaanse jongens waren, omdat we al een tijd berichten over jeugdoverlast door, onder andere, deze jongens. Ook in berichtgeving over Culemborg was het onderscheid tussen Molukse en Marokkaanse Nederlanders relevant. En je kunt niet berichten over het PVV-voorstel voor 'Kopvoddentax' zonder die term te noemen." Swierstra en Tonkens menen dat vooral laagopgeleide mannen

kampen met een 'crisis van het zelfrespect'. Zij vormen het kiezers-potentieel voor de PVV en TON. Die bieden hen zelfrespect door de ander verder naar beneden te halen. Dat is een heilloze weg, omdat je voor je zelfrespect afhankelijk blijft van de ander.

Polarisatie onder voorwaarden zinvol

Ellian meent dat polarisatie wederzijdse bekrompenheid heeft weggenomen. "Het door Fortuyn aangezwengelde debat over minderheden werd uiteindelijk ontketend door intellectuele moslims. Nergens in Europa namen zoveel moslims deel aan het maatschappelijk debat als in Nederland. Nederlanders zijn positiever over moslims gaan denken. In 2006 deed 14% dat, in 2008 20% en na Fitna 26%. Dat Nederlanders negatiever over moslims worden, naarmate er negatiever over ze gepraat wordt, is dus niet waar." Trommel vindt politieke polarisatie nodig en nuttig, als het bijdraagt aan verheldering, overbrugging en transformatie van maatschappelijke tegenstellingen. Dat betekent ook processen van confrontatie, bemiddeling en verzoening. Dat laatste komt echter niet op gang. De realiteit wordt gekenmerkt door verstarring en bevrozing van standpunten. Daarom is er geen ruimte voor een zinvolle dialoog met andersdenkenden. Voor die dialoog zijn in onze 'society of strangers' reflexieve kwaliteiten nodig als zelfkennis, zelfsport, ingetogen omgang en verleidingskunst.

Gevolgen van en omgaan met polarisatie

Huidig debat niet productief

Ramadan is stellig over de regels van ieder debat over integratie: 'start with the facts'. Een debat op basis van beeldvorming, sentimenten en onderbuikgevoelens is hooguit productief voor politici die er op korte termijn electoraal succes mee beogen. De Dreu meent dat polarisatie negatieve gevolgen van conflicten verheft. Polariseren is iets wat min of meer vanzelf gaat. Conflicten kunnen bijdragen aan het leervermogen, de creativiteit en innovativiteit en de kwaliteit van de besluitvorming. Het conflict moet dan wel strikt taakinhoudelijk en matig intens zijn en het groeps-klimaat moet gekenmerkt zijn door een hoge mate van onderling vertrouwen, participatie en coöperatie. Polarisation doet deze drie voorwaarden teniet en verheft de intrinsiek negatieve gevolgen die conflicten hebben voor het welbevinden en de gezondheid van betrokken partijen.

Voorbij het concept van allochtonen als 'anders'

Ghorashi meent dat polarisatie in het huidige Nederland het onderlinge wantrouwen bevordert. Zolang de constructie van migranten als totaal 'anders' dan autochtone Nederlanders blijft domineren in denken en het debat, is het onmogelijk het volk te stimuleren er samen uit te komen.

Politici, beleidsmakers, media en opinieleiders moeten zich richten op het ontwikkelen van nieuwe visies op diversiteit om zo te kunnen bijdragen aan het creëren van veilige 'tussenruimtes'. Daar is het mogelijk de verscheidenheid aan standpunten en visies uit te wisselen om tot een overlappende consensus te komen. Het is onlogisch te denken dat polarisatie van verschillen leidt tot het verminderen van negatieve gevoelens in de samenleving of tot het groeien van de binding van migranten met de Nederlandse samenleving. Schinkel en Van den Berg benadrukken de productiviteit van polarisatie. Ligt de nadruk op consensus, dan worden verschillen sterker gearticuleerd. De inburgeringscursussen zijn exemplarisch. Door de nadruk op eenheid te leggen (inburgering), tuig je een tweedeling op tussen 'de samenleving' en zij die nog moeten inburgeren. Door steeds nieuwe eisen aan inburgeren te stellen, kun je de verschillen blijven articuleren. Streven naar cohesie en harmonie benadrukt zo juist de verschillen en maakt ze relevant. Het voorbeeld van inburgering laat zien dat met de beste bedoelingen om polarisatie weg te nemen, het omgekeerde gebeurt. Die polarisatie is productief voor 'de samenleving', maar niet voor de inburgeraars.

Politic polariseert, samenleving niet

Oosterwaal betoogt dat politieke polarisatie los kan bestaan van sociale polarisatie. Ze bekeek of er een verband is tussen 'focusing events' en de trends in politieke en sociale polarisatie. 'Focusing events' zijn ingrijpende, plotselinge gebeurtenissen die het debat over een onderwerp sterk aanwakken. Denk aan de aanslagen van 11 september, de opkomst van Pim Fortuyn en de moord op Theo van Gogh. 'Focusing events' vergroten politieke polarisatie. Ze kunnen zorgen voor een toename in de heterogeniteit tussen partijen, die zorgt voor een hogere politieke polarisatie. Het effect op sociale polarisatie loopt anders. Na een 'focusing event' willen veel burgers een verandering van het huidige beleid. Doordat minder mensen instemmen met het huidige beleid, verschuiven ze naar een positie dichterbij de andere groepen en neemt de polarisatie in de samenleving af. Van Oudenhoven ziet heil in het directe contact tussen mensen. "Nederland kent een levendig en heftig debat tussen moslims en niet-moslims. In directe contacten in de buurt, op school, op het werk, op straat blijken leerkrachten, leerlingen en lokale politici van verschillende levensbeschouwingen dezelfde morele principes te delen. Er treedt kennelijk in het directe contact tussen mensen convergentie in standpunten op, terwijl op nationaal niveau polarisatie doorwoekert."

Overheid als arbiter

Volgens Van de Vijver biedt 'het egalitarisme in Nederland een aanknopingspunt'. Hij meent dat Nederlanders een afkeer hebben van zowel positieve als negatieve discriminatie. Er valt dus steun te verwachten voor een kleurenblind beleid. De nationale overheid stelt kaders, instituties dichterbij de burger spelen een belangrijkere rol in het faciliteren van factoren die polarisatie kunnen tegengaan. Ook Ellian sluit zich hierbij aan. Het extra bevoordelen van moslims werkt averechts. De polemiek van de Islam brengt de emancipatie van moslims. En daarmee groeit het vertrouwen van autochtonen in allochtonen. Volgens Ellian moet de staat daarbij neutraal zijn. Politiek zonder polen bestaat niet, wel een neutrale rechtstaat. Dommering vindt dat de staat de positieve verplichtingen heeft om discriminatie en haat zaaien te voorkomen en extremistische en haat-zaaiende groeperingen tegen te spreken. De staat moet Nederlanders opvoeden tot behoorlijk democratisch burgerschap en daadkracht tonen als het gaat om het tegenspreken van extremistische en haat-zaaiende groeperingen. Van Holsteyn en Walter vinden in polarisatie de sleutel naar meer politieke betrokkenheid. "In deze tijd van polarisatie, lijkt het verlangen naar matiging gerechtvaardigd. Maar het miskent het wezen van de politiek. Negatieve campagnes hebben in

potentie juist een verhelderende en zuiverende politieke werking en kunnen de betrokkenheid van burgers bij het politieke proces vergroten.”

Iedereen verantwoordelijk

Vliegenthart meent dat politici met een duidelijke boodschap voor de lange termijn moeten durven komen. Journalisten moeten aan dat verhaal meer aandacht besteden en zich bewuster zijn van hun invloed op de publieke opinie. Burgers moeten met meer besef van interactieprocessen tussen politiek en media lezen. In het onderwijs is veel aandacht voor media-effecten. Vliegenthart vindt het belangrijk dat leerlingen beseffen dat de effecten er zijn. Bij het normatieve moet het onderwijs wegblijven. Beleidsmakers moeten in preventieve zin eerlijk benoemen wat er in een gemeente speelt en genuanceerd de context schetsen. Burgers duidelijk maken waar bepaalde uitingen en tegenstellingen vandaan komen. Van Gelder denkt dat het niet schrijven over lange termijn politiek past binnen de tijdsgeest. “Politici zelf besteden er nauwelijks aandacht aan en wij schrijven over waar politici mee bezig zijn. De media weerspiegelen de tijdsgeest. Die is snel en nieuws is er vluchtig. Daarmee is de druk op journalisten groter. We zijn met minder, hebben met concurrentiedruk te maken en werken gejaagder. Onze lezers verwachten dat we hen snel en adequaat inlichten over de gebeurtenissen in de wereld en in hun eigen achtertuin. Daar betalen ze ook voor. We proberen daarbij steeds meer aan duiding te doen.”

Tijd voor verandering

Verhagen vindt dat het positieve integratieverhaal te weinig aandacht krijgt. “Veel mensen hebben gevoelens van onrust en onmacht in een snel veranderende samenleving. Dat is begrijpelijk en onvermijdelijk. Een dynamische samenleving verandert voortdurend. Wat de opinieleiders moeten doen is nu eens het positieve verhaal vertellen. Waarom verandering goed is en waarom we daar in Nederland heel behoorlijk mee omgaan.” Swierstra en Tonkens pleiten voor een ‘nieuwe’ samenleving: van een meritocratie naar een ‘aidocratie’. Dat is een samenleving waarin iedereen gelijke toegang tot bronnen van zelfrespect heeft. En dat hoeft niet alleen af te hangen van school- of arbeidsmarktsucces. Burgers moeten eerder vertrouwd raken met sport, kunst en cultuur, vrijwilligerswerk en mantelzorg. Ramadan pleit voor de dialoog. Zelfkritisch en met respect voor elkaars onzekerheden en angsten. Scheffer geeft aan dat het niet gemakkelijk is om op een productieve wijze met elkaar van mening te verschillen. Slachtofferschap helpt niet, zelfkritiek en consistentie wel. “Als een groep zelf niet tolerant is, mag je dat ook niet terugverwachten.” Ramadan denkt dat het soms helpt om gewoon dingen met elkaar te doen. Het bouwen gebeurt met en door burgers, op lokaal niveau. Van politici verwacht hij weinig. Ze focussen zich teveel op de korte termijn en electorale winst.

Voor zinvolle dialoog zijn zelfkennis,
zelfspot, ingetogen omgang en
verleidingskunst nodig.

Cijfers

Voor een beschrijving van polarisatie als maatschappelijk fenomeen, start het Signalement met 'de feiten'. In dit geval een overzicht van beschikbaar cijfermateriaal. Waar mogelijk worden er Gelderse en regionale cijfers gepresenteerd.

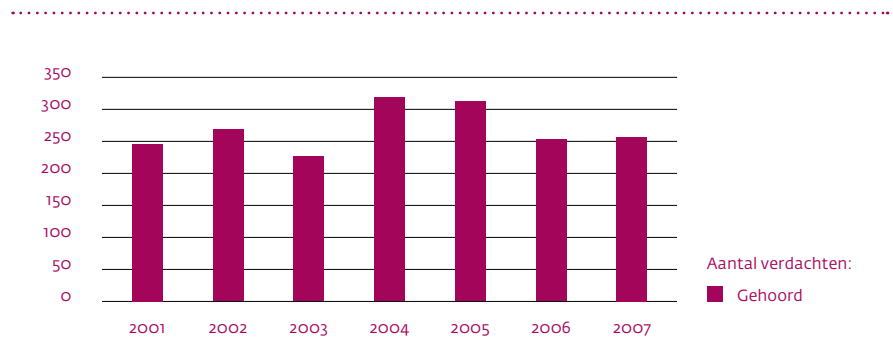
Landelijke cijfers

De politie registreert gehoorde verdachten. Misdrijven met een discriminatoir karakter zijn uitingen van polarisatie. In figuur 1 en 2 staat hoe dit type misdrijf zich tussen 2001 en 2007 ontwikkeld heeft.

Figuur 1 toont dat het in absolute zin om een klein aantal gehoorde verdachten gaat. Daarnaast is er in zeven jaar tijd niet of nauwelijks sprake van een toename. Wel blijken 2004 en 2005, de periode rondom de moord op Theo van Gogh, eruit te springen.

Figuur 2 laat zien dat het aandeel volwassen mannen en vrouwen, dat gehoord is tussen 2001 en 2007, is gedaald. Voor zowel jongens als meisjes jonger dan 18 jaar geldt het omgekeerde. In 2007 was 17,3% van deze groep gehoorde verdachten een jongen beneden de 18 jaar, in 2001 32,3%. Voor meisjes is het aandeel gestegen van 2,8% naar 5,1%.

Figuur 1 Ontwikkeling aantal gehoorde verdachten discriminatie misdrijven in Nederland 2001-2007

Figuur 2 Ontwikkeling aandeel gehoorde verdachten discriminatie-misdrijven in Nederland 2001-2007, naar leeftijd en geslacht

Gelderse cijfers

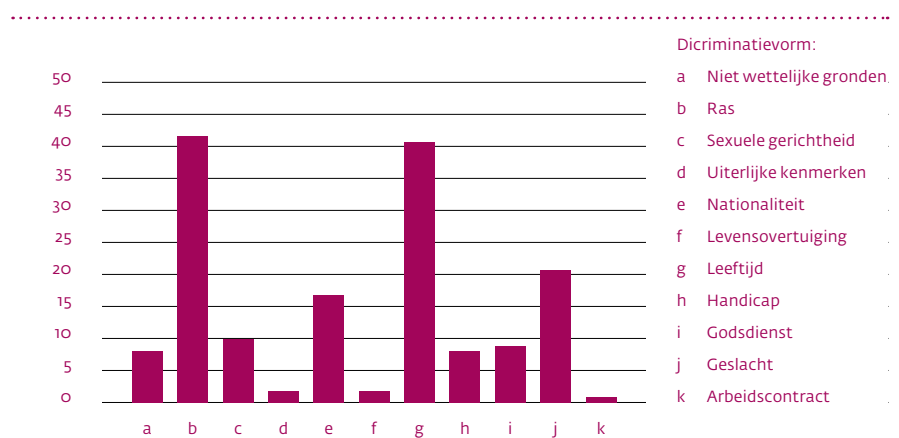
In tabel 1 is het aantal geregistreerde incidenten naar Gelderse politieregio in 2008 te zien. Verreweg de meeste incidenten zijn geregistreerd in de politieregio Gelderland-Zuid.

Tabel I Geregistreerde incidenten discriminatie per politieregio (2008)
(Bron: Criminaliteitsbeeld Discriminatie LECD (Bewerkt door Spectrum Gelderland))

Politieregio	Aantal geregistreerde incidenten	Percentage geregistreerde incidenten
Noord- en Oost Gelderland	71	32,0
Gelderland-Midden	18	8,1
Gelderland-Zuid	133	59,9
Totaal Gelderland	222	100,0

Figuur 3 toont de discriminatieklachten bij de politie Noord Oost Gelderland in 2008 (22 gemeenten). Daaruit blijkt dat er meer kenmerken dan ras, geloof of etniciteit zijn die mensen tegenover elkaar plaatsen. Discriminatie op basis van leeftijd komt bijvoorbeeld vaak voor.

Figuur 3 Aantal klachten politieregio Noord Oost Gelderland 2008

Regionale cijfers

Tabel 2 toont gegevens van de Gelderse Anti-Discriminatie Bureaus (ADB's). Het laat de ontwikkeling van het aantal discriminatieklachten zien van 2004

tot en met 2008. De tabel laat zien dat in Apeldoorn en Tiel het aantal klachten in deze periode afnam, terwijl er in Wageningen en Nijmegen sprake was

van een lichte toename. In Ede is vooral de toename van 2004 op 2005 fors, waarna het aantal klachten zich stabiliseert.

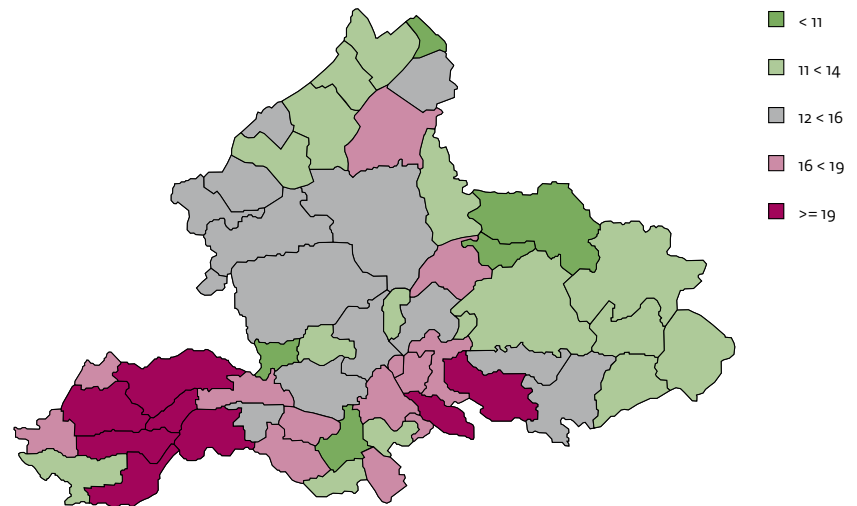
Tabel II Klachten ADB Nijmegen naar zes belangrijkste discriminatiegronden (Bron: Kerncijfers ADB's 2008 (art1.nl))

ADB	2004	2005	2006	2007	2008
Ede-Wageningen					109
Ede	52	71	70	74	
Wageningen	23	30	24	27	
Nijmegen	75	123	77	68	77
Tiel	19	30	11	19	4
Noord-Oost Gelderland					
Achterhoek					57
Apeldoorn, IJsselstreek	62	63	69	74	53
Noord West Veluwe					33
Overig (Arnhem eo)					18

Gemeentelijke cijfers: stemgedrag

De PVV afficheert zich anti-islam. Figuur 4 toont het percentage PVV-stemmers tijdens de Europese verkiezingen (2009). De PVV behaalde een gemiddeld percentage van 15,1%. Daarmee was het na het CDA de grootste partij van Gelderland. In de regio Rivierenland en in niet-stedelijke gemeenten rondom Arnhem en Nijmegen, stemden veel mensen PVV. In de regio's Achterhoek, Noord-West Veluwe en Nijmegen weinig. De Vallei scoort gemiddeld.

Figuur 4 Verkiezingen Europees Parlement - PVV (%) 2009 Gemeenten uit Provincie Gelderland (Bron: Trouw in de buurt)

Conclusies

Als we kijken naar de absolute omvang en de ontwikkeling van de gepresenteerde cijfers, dan blijkt dat er sinds 2000 niet veel in negatieve zin is veranderd. Wel zijn jongeren vaker betrokken bij misdrijven met een discriminatoir

karakter. Polarisation speelt lang niet alleen tussen autochtonen en allochtonen. Er vinden ook discriminatoire gedragingen plaats tegen mensen op basis van leeftijd, sekse, andere seksuele gerichtheid of handicap.

Opvallend is dat het politieke en publieke debat zich slechts lijkt te focussen op de casus 'autochtonen versus allochtonen'.

Gelderse gemeenten

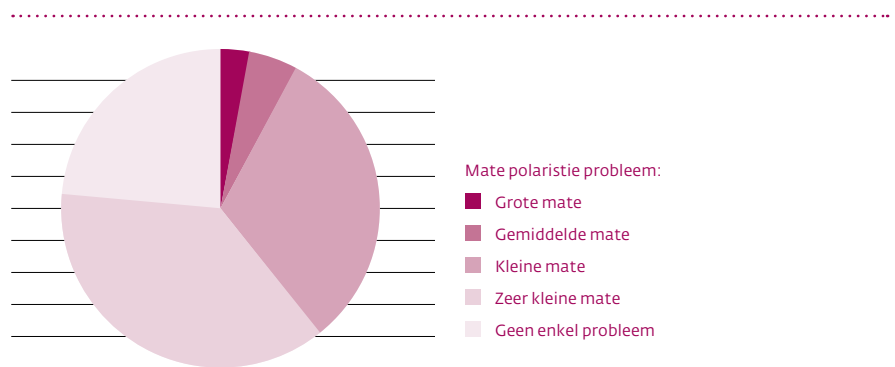
Spectrum bracht medio 2009 een factsheet uit over *Polarisatie en radicalisering*. Als vervolg hierop heeft Spectrum alle Gelderse gemeenten benaderd om de mogelijkheden te verkennen een bovenlokale subsidieaanvraag uit het fonds 'Actieplan Polarisatie en Radicalisering' te doen. Nagenoeg alle gemeenten doen nu in samenhang een aanvraag. Ook ontstond het idee de stand van zaken rondom polarisatie in alle Gelderse gemeenten nauwkeuriger in beeld te brengen.

Omvang en ontwikkeling

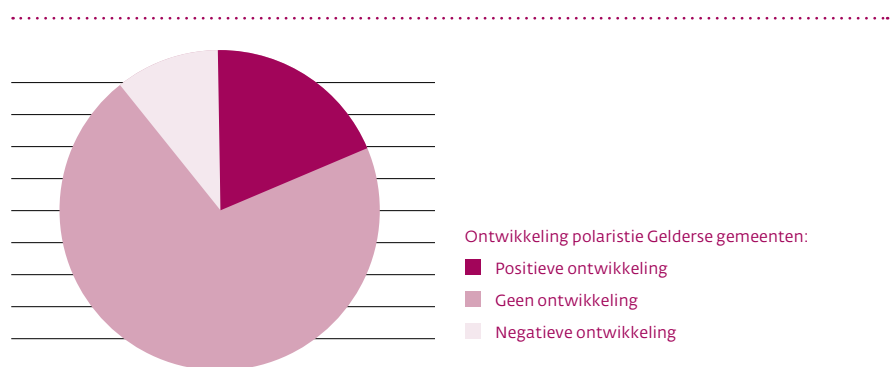
Er zijn weinig cijfers voorhanden over polarisatie binnen gemeenten. Spectrum heeft via haar beleidspanel alle gemeenten gevraagd een vragenlijst over het thema in te vullen. In december 2009 en januari 2010 hebben in totaal 38 Gelderse gemeenten dit gedaan. Hierna volgen de resultaten voor alle gemeenten. In het Sociaal Informatiesysteem Gelderland (www.spectrum-gelderland.nl/sig) zijn ze ook per Gelderse gemeente beschikbaar.

We vroegen gemeenten in welke mate polarisatie een probleem is en vervolgens welke ontwikkeling ze waarnemen. Figuur 5 laat zien dat polarisatie in één van de 38 gemeenten in grote mate een probleem is en in nog eens twee gemeenten in gemiddelde mate. In 26 gemeenten is het in kleine mate een probleem en in negen gemeenten levert het geen problemen op. Uit figuur 6 blijkt dat vier Gelderse gemeenten een negatieve, zeven een positieve en 27 gemeenten geen ontwikkeling zien.

Figuur 5 Mate waarin polarisatie probleem is in Gelderse gemeenten (n=38)

Figuur 6 Ontwikkeling die Gelderse gemeenten waarnemen als het gaat om polarisatie (n=38)

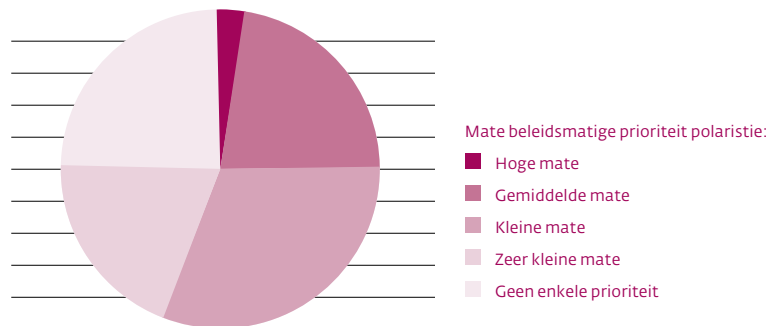

Beleid

Heeft polarisatie een hoge beleidsprioriteit en hebben Gelderse gemeenten vastgesteld beleid op het thema?

Figuur 7 toont dat polarisatie voor maar één gemeente hoge beleidsprioriteit heeft. Voor acht gemeenten heeft het gemiddelde beleidsprioriteit en voor 18 gemeenten een (zeer) kleine. Negen gemeenten geven aan dat het geen issue is dat enige beleidsprioriteit heeft. Slechts vier van de 36 gemeenten geven aan vastgesteld beleid te hebben op het thema.

Figuur 7 Mate waarin polarisatie beleidsmatig prioriteit heeft in Gelderse gemeenten (n=36)

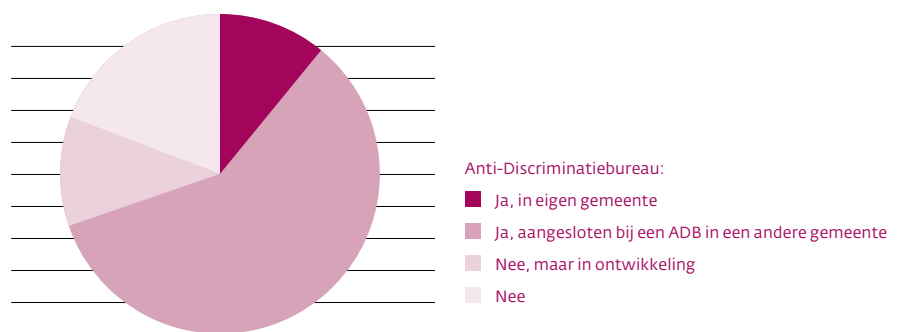

Samenwerkingspartners

Als gemeenten inzetten op polarisatie, dan is de vraag met wie ze dat doen of wie ze opdracht hiertoe geven.

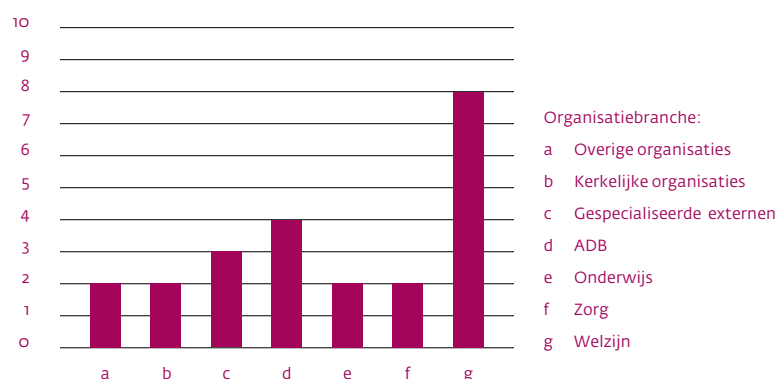
Figuur 8 laat zien dat 60% van de gemeenten een Anti-Discriminatiebureau (ADB) heeft of er bij één is aangesloten. Voor vier gemeenten gaat dit op korte termijn gebeuren en in zeven gemeenten is er geen ontwikkeling rondom een ADB.

Figuur 8 Gelderse gemeenten met een Anti-Discriminatiebureau (n=36)

Tien van de 36 gemeenten hebben partijen buiten het gemeentehuis expliciet de opdracht gegeven iets met het thema te doen. In de overige 26 gemeenten gebeurt dit niet (expliciet), of vanuit het ambtelijk apparaat zelf. Van de tien gemeenten hebben er acht een welzijnsorganisatie als partner gekozen. Het ADB (vier gemeenten) en gespecialiseerde externe partijen of bureaus (drie gemeenten) completeren de top-3.

Figuur 9 Organisaties die opdracht hebben gekregen expliciet in te zetten op polarisatie (gemeenten n=10)

Groepen, ontwikkeling en geografisch niveau

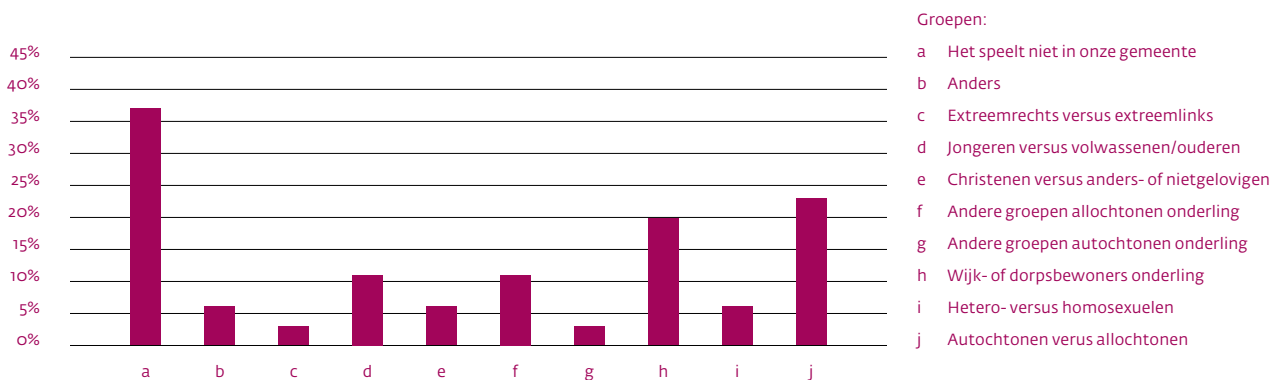
Welke groepen staan er tegenover elkaar, hoe ontwikkelt zich de situatie en op welk geografisch niveau speelt het? Figuur 10 laat zien dat dertien gemeenten geen concreet voorbeeld van polarisatie noemen. De overige 22 gemeenten melden in totaal 29 verschillende voorbeelden. Bij acht gemeenten is er sprake van polarisatie tussen allochtonen en autochtonen en bij zeven tussen bewoners van verschillende buurten, wijken of

dorpen. In vier gemeenten staan jongeren en volwassenen of ouderen tegenover elkaar. In eveneens vier gemeenten speelt dit voor verschillende groepen allochtonen. Christenen en niet- of anders-gelovigen staan in twee gemeenten tegenover elkaar, wat ook geldt voor homo- versus heteroseksuelen.

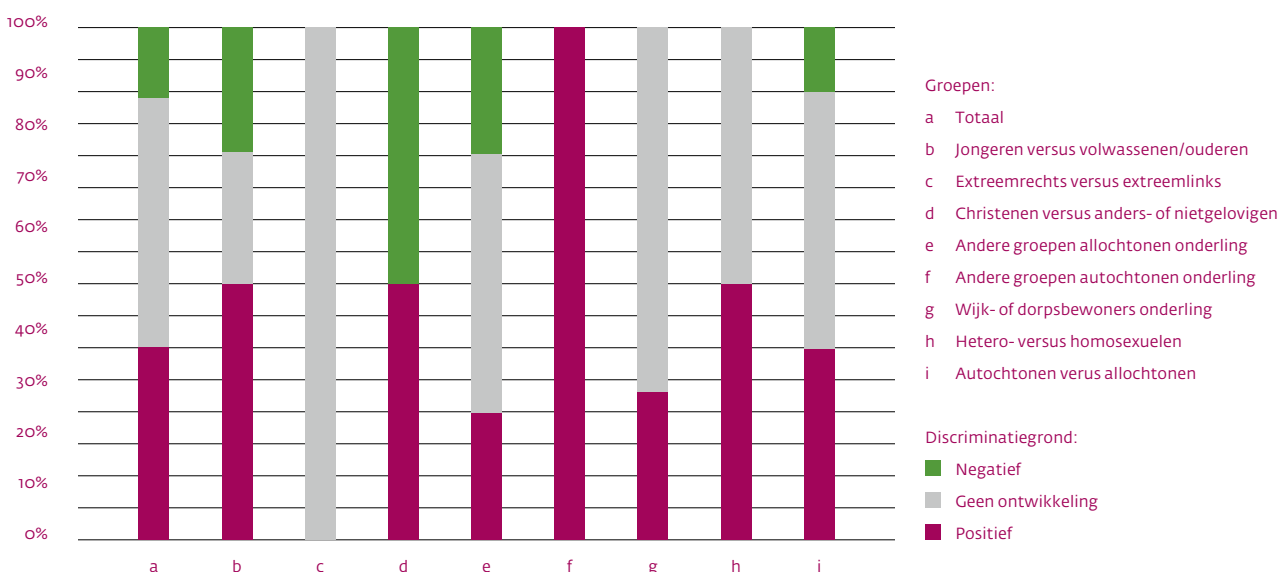
Figuur 11 toont dat in elf van de 29 gevallen de situatie zich positief

ontwikkelt. De groepen komen daar nader tot elkaar. In veertien situaties is sprake van een status quo en in vier van een verdere verwijdering. Uit figuur 12 blijkt dat polarisatie maar in ongeveer 20% een probleem is dat gemeentebreed speelt. In bijna 60% van de gevallen speelt het op het niveau van een wijk, buurt, kern of dorp. In een kleine 20% speelt het zelfs op straatniveau.

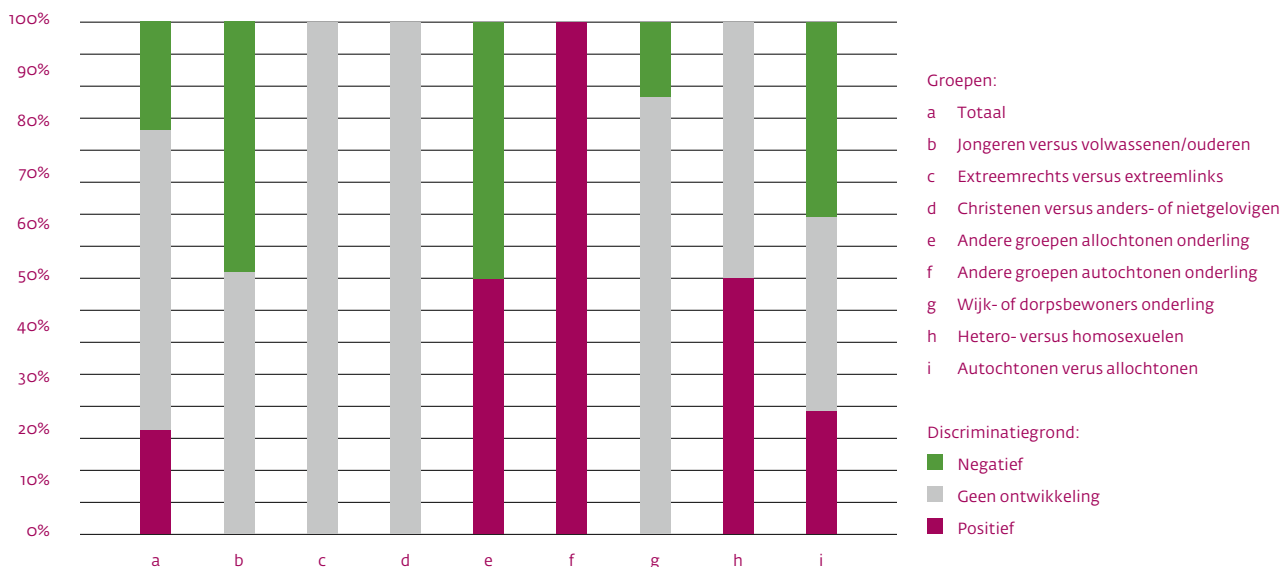
Figuur 10 Polarisatie tussen groepen in Gelderse gemeenten (n=35)

Figuur 11 Ontwikkeling polarisatie tussen groepen in Gelderse gemeenten (n=26)

Figuur 12 Niveau waarop polarisatie tussen groepen in Gelderse gemeenten speelt (n=26)

Conclusies

In de gemeenten die een bijdrage hebben geleverd aan het onderzoek is polarisatie geen groot probleem. Het thema heeft in maar weinig gemeenten beleidsprioriteit en slechts vier van de 36 gemeenten hebben hun beleid op papier uitgewerkt. Tien gemeenten hebben externe partijen opdracht gegeven specifiek op dit thema in te zetten; in acht gemeenten gaat het

om het welzijnswerk. De ADB's en externe bureaus completeren de top-3. In totaal melden 22 van de 35 gemeenten dat ze met één of meerdere concrete situaties van polarisatie te maken hebben. De in totaal 29 gemelde situaties spelen vooral tussen autochtonen en allochtonen en tussen buurt, wijk of dorpsbewoners onderling. In slechts vier van de 29 gevallen ontwikkelt de

situatie zich negatief. Zeventien van de 29 situaties spelen zich af op het niveau van een buurt, wijk of dorp, zes op straatniveau en ook nog eens zes situaties spelen gemeentebreed. Aanknopingspunten voor het signaleren en aanpakken van polarisatie lijken zich dan ook vooral op het niveau van buurt, wijk en dorp te bevinden.

Polarisatie speelt vaak op wijk- of buurtniveau.

Gelderse Havo-4 leerlingen

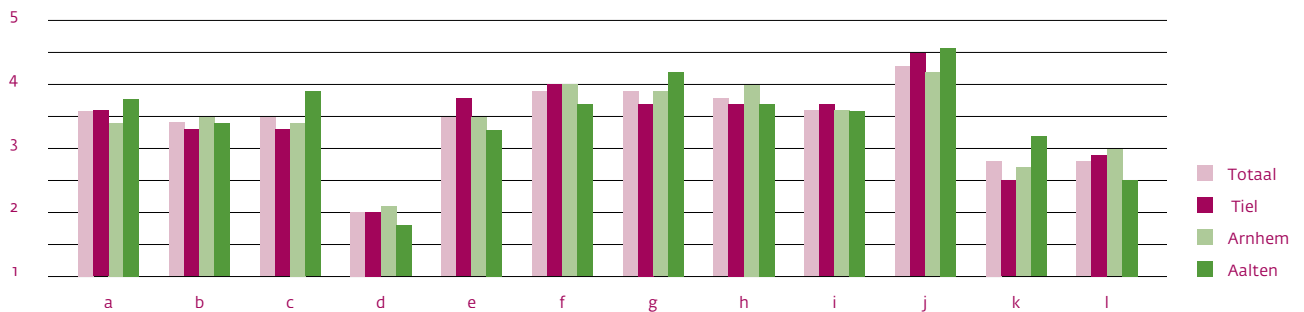
Tijdens de lessen Maatschappijleer hebben leerlingen op scholen in Aalten, Arnhem en Tiel een vragenlijst met twaalf stellingen (5-puntsschaal oplopend van helemaal mee oneens tot en met helemaal eens) ingevuld. De resultaten staan in figuur 13.

Figuur 13 laat zien dat gemiddeld een kleine minderheid vindt dat de Nederlandse regering mensen voortrekt en moslims zich slechter gedragen dan Nederlanders. Gemiddeld vinden alle leerlingen dat homoseksuelen zelf moeten weten van wie ze houden. Een ruime meerderheid heeft geen

problemen met mensen die streng gelovig zijn of anders zijn of denken. Een ruime meerderheid heeft zelf vrienden die anders zijn of anders denken en vindt dat mensen uit andere landen hier zichzelf moeten kunnen zijn. Een ruime meerderheid vindt dat Geert Wilders slecht over de Islam

praat en gemiddeld geven alle leerlingen aan dat hun ouders het niet eens zijn met de ideeën van Wilders. Een kleine meerderheid voelt zich nooit onveilig, terwijl een ruime meerderheid het in Nederland voor iedereen prettig wonen vindt.

Figuur 13 Mening leerlingen over polarisatie stellingen

Mening leerlingen:

- a Ik vind Nederland voor iedereen een prettig land om in te leven
- b Ik voel me nooit/niet vaak onveilig in Nederland
- c In onze buurt zijn er niet/nauwelijks problemen tussen groepen mensen
- d Mijn ouders zijn het vaak eens met wat Geert Wilders denkt en zegt
- e Ik heb nooit problemen met mensen die anders zijn of denken
- f Ik heb zelf vrienden/vriendinnen die anders zijn of denken dan ik
- g Ik heb niet/nauwelijks problemen met mensen die streng gelovig zijn
- h In Nederland moeten mensen uit andere landen zichzelf kunnen zijn
- i Ik vind dat Geert Wilders op een slechte manier praat over de islam

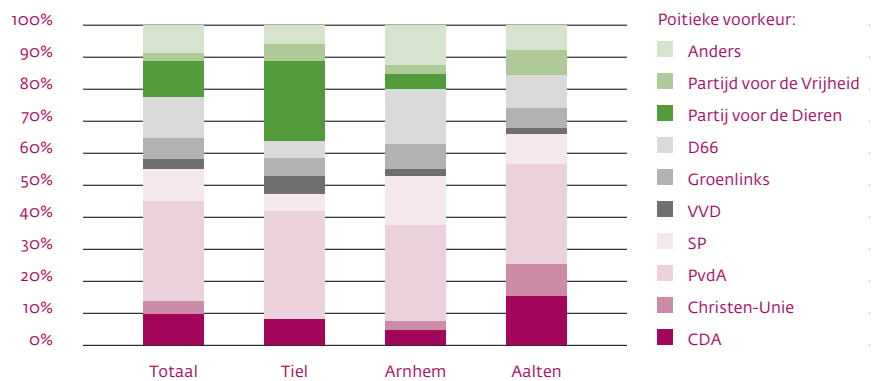
- j homoseksuelen moeten zelf weten van wie ze houden
- k Moslims gedragen zich slechter dan Nederlanders
- l De Nederlandse regering trekt groepen mensen voor

Scores van 4 of hoger betekenen dat gemiddeld iedereen het met de stelling eens is. Bij scores tussen 3 en 4 geldt dit voor een meerderheid. De score 3 geeft aan dat gemiddeld evenveel leerlingen het ergens mee eens als oneens zijn. Bij scores tussen 2 en 3 is een meerderheid het niet met een stelling eens, bij scores van 2 en lager is gemiddeld iedereen het met de stelling oneens.

Politieke voorkeur

De leerlingen hebben, anoniem, hun stem uitgebracht. Grootste partij is de PvdA. Opvallend: dat is zo op alle drie de scholen. D'66 is tweede, de Partij voor de Dieren derde. De SP en het CDA hebben evenveel aanhang onder deze 115 Havo-4 leerlingen. De steun voor de PVV is gering. De partij krijgt drie stemmen (2,6%).

Figuur 14 Politieke voorkeur Gelderse leerlingen (n=115)

De groepsdebatten

Na het invullen van de vragenlijst, volgde er een debat. In Arnhem is er, na het eerste debat, voor gekozen te starten vanuit een stelling met een wat neutraal karakter. Het leverde mooie, verrijkende en soms pittige debatten op. Onderstaand de belangrijkste argumenten per stelling.

'De Nederlandse regering trekt groepen mensen voor' (Aalten)

De groep 'eens' vindt dat buitenlanders steeds nieuwe regels krijgen opgelegd, terwijl wij als Nederlanders gewoon kunnen doen wat wij willen. De groep 'eens' ervaart dit niet zo en vindt dat buitenlanders niet voorgehouden moeten worden.

'Moslims gedragen zich slechter dan Nederlanders' (Aalten en Arnhem)

De groep 'eens' meent dat 'zij' wel erg vaak in het nieuws komen. Moslims zijn heetgebakerd, passen zich niet aan, spreken de taal niet en komen vaak in het nieuws. De mannen zijn het probleem, vrouwen mogen niks. Ze moeten er onderling voor zorgen dat ze zich beter gedragen. De groep 'oneens' werpt hier tegenin dat je niet aan iemand kan zien of het een moslim is. Daarnaast haalt alles wat moslims niet goed of 'anders' doen, gelijk het nieuws.

Maar het zijn altijd individuen die iets doen, niet de hele groep.

'Ik vind dat Geert Wilders op een slechte manier praat over de Islam' (Aalten)

De klassen zijn het niet eens met de wijze waarop Geert Wilders praat over de Islam, ook al krijgt hij veel mensen achter zich. Zolang Geert Wilders de macht niet heeft, blijft het bij praatjes. De leerlingen vinden dat buitenlanders welkom zijn, kansen moeten krijgen, maar zich ook moeten aanpassen.

'Ik heb nooit problemen met mensen die anders zijn of denken' (Aalten)

De groep 'eens' vindt dat iedereen zelf mag weten wat hij of zij denkt. Het schiet niet op daarover ruzie te maken. Als je zelf een mening hebt, moet je die anderen ook gunnen. De groep 'oneens' vindt dat een mening weerstand kan oproepen. Dat kan leiden tot ruzie. Sommige jongeren gaan die situaties bewust uit de weg.

'Ik voel me nooit/niet vaak onveilig in Nederland' (Aalten)

De groep 'eens' voelt zich veilig. Als je hangjongeren bijvoorbeeld kent, vallen ze erg mee. De groep 'oneens' noemt concrete voorbeelden van onveilig-

heidsbeleving. Bij een station is er trammelant met een groepje jongeren, in het uitgaansleven is het soms onveilig, net als 's avonds bij bushokjes.

'Ik vind Nederland voor iedereen een prettig land om te leven' (Arnhem)

De groep 'eens' meent dat er veel voorzieningen zijn voor mensen die zich hier vestigen. Ook krijg je de kans om te stijgen op de maatschappelijke ladder. Onderwijs is voor iedereen toegankelijk, er wordt rekening gehouden met verschillende culturen en is er vrijheid van geloofsuiting. Voor niemand hoeft het leven onprettig te zijn. Het belangrijkste tegenargument bij deze stelling is dat discriminatie blijft bestaan. Moslim-scholen krijgen minder vaak subsidie en buitenlanders worden minder vaak uitgenodigd voor sollicitatiegesprekken. En vrijheid van menings- en geloofsuiting wil nog niet zeggen dat iedere moslim zijn geloof mag belijden zoals hij dat wenst. De oproep tot gebed is soms verboden, vanwege geluidshinder, en nu is er de discussie over minaretten. Een leerling brengt hier tegenin dat haar moeder deze symboliek niet nodig heeft om toch als een goed moslim te leven. Je kunt ook binnen de beperkingen van wetgeving je geloof belijden.

Conclusies

De leerlingen ervaren weinig problemen ten aanzien van mensen die anders denken of leven. De meeste jongeren voelen zich niet (vaak) onveilig en vinden Nederland een prettig land voor iedereen om te wonen. Opvallend is dat maar een kleine meerderheid het oneens is met de stelling 'moslims gedragen zich beter dan Nederlanders'. Aan de andere kant vindt een ruime meerderheid dat Geert Wilders slecht praat over

de Islam. Gemiddeld denken alle leerlingen dat hun ouders niet achter zijn ideeën staan.

Leerlingen vonden het prettig om te discussiëren over actuele en identiteitsgebonden onderwerpen. In Arnhem verwoordde een leerling het als volgt: "Ik wist niet hoe mijn medescholieren over bepaalde zaken denken en nu weet ik dat wel. Dat is prettig, want als je dat van elkaar weet, kun je er ook

over praten." Meer leerlingen gaven aan vaker hierover met elkaar in gesprek te willen gaan. Consensus is geen doel, wel kan er begrip voor elkaars standpunten ontstaan. Andere standpunten verschaffen ook nieuwe inzichten. Pas wanneer meningen over gevoelige onderwerpen aan het oppervlak komen, zijn ze bespreekbaar. Juist de dialoog kan het onderling begrip vergroten.

'Voor niemand hoeft het leven in Nederland onprettig te zijn.'

Diversiteit spreekt

In dit gedeelte spreekt diversiteit. In Apeldoorn spraken twintig burgers met elf verschillende culturele achtergronden over het (samen)leven in het huidige Nederland. In Nijmegen deden zeven Marokkaanse en Turkse bezoekers van jongerencentrum De Horizon in Meijhorst, Dukenburg, hetzelfde. Verder geeft Tim Vink van COC Midden-Gelderland inzicht in hoe polarisatie speelt voor Gelderse homoseksuelen.

Gemeente Apeldoorn: Transformatoren voor begrip

De 'Transformatoren voor begrip' zijn ongeveer 30 bewoners van Apeldoorn met een diversiteit aan etnische achtergronden. Ze vormen een breed netwerk voor de gemeente in de communicatie richting etnische groepen. De gemeente stelde ons hun adressen ter beschikking. We vroegen adviesbureau Kémi Ra een bijeenkomst te beleggen om de volgende onderwerpen te bespreken:

- Waar sta je nu in het leven; wat vind je van je leven in het huidige Nederland?
- Tegen welke problemen loop je aan in de omgang met anderen hier?
- Heb je ooit te maken gehad met situaties waarbij je dacht: ik wil eigenlijk teruggaan naar het land van herkomst? Of met situaties waarbij je dacht: is dit mijn land?

Leven in Nederland

De meeste van de in totaal 20 deelnemers hebben het goed naar hun zin in Nederland. Ze associëren Nederland met veiligheid en vrijheid. Goed naar de zin betekent niet dat alle deelnemers ook tevreden zijn. Zo zijn er taalproblemen, die sommige deelnemers parten spelen op de arbeidsmarkt. Eén deelnemer heeft, in afwachting van zijn status, weinig kunnen doen. Dit terwijl hij als hoogopgeleide, actieve Afghaan zijn land verliet. Voor deelnemers uit de derde generatie zijn taalproblemen niet aan de orde. Ze gedragen zich als autochtone leeftijdsgenoten. Wel ervaren ze dat ze zowel in Nederland als in het land van herkomst 'anders' zijn. Ze voelen zich verantwoordelijk voor de situatie van de eerste en tweede generatie allochtonen. Voor veel deelnemers is het geluk van hun gezin ook een belangrijke factor. Kinderen zijn vaak opgegroeid in Nederland, zitten op school en hebben Nederlandse vriendjes en vriendinnetjes.

Samenleven in Nederland

De deelnemers hebben, op één uitzondering na, een positief beeld van Nederlanders. In vergelijking met mensen uit andere landen zijn Nederlanders hartelijk, beschaafd, zorgzaam en behulpzaam. Ook de eigen persoonlijkheid speelt een rol bij het onderling contact. De Nederlandse samen-

leving, dat is wat anders. Ook hier spelen taalproblemen. "Begrip moet van twee kanten komen. Maar als je elkaar letterlijk niet begrijpt, wordt het lastig." Bijna alle deelnemers spreken inmiddels redelijk tot goed Nederlands. Een deelnemer ervaart taalproblemen binnen zijn eigen groep. "Ik kom uit een grote stad in Marokko en spreek geen Berbers." Een ander stipt een probleem aan dat hij zelf ziet bij de eerste generatie allochtonen. "Ze zijn niet tot compromissen bereid en gaan liever tot het bittere eind het gevecht aan. Excuus is een zwakte. Dat is hier niet de cultuur. Je kweekt veel goodwill door soms een compromis te sluiten of je excuus ergens voor aan te bieden. Dat heb ik echt moeten leren."

Terug naar land van herkomst?

Sommige deelnemers ervaren discriminatie, maar dat is niet uniek voor Nederland. "In Iran behoorde ik ook tot een minderheid en werd ik ook gediscrimineerd. Dat gebeurt overal." Een aantal voorbeelden is wel pijnlijk. Zoals een vrouw het verwoordde: "Na 30 jaar hier dacht ik toch echt dat ik gewoon hier hoorde, maar als het erop aan komt blijf je een buitenlander. Slechte ervaringen op het werk zijn er ook. "Ik werkte al meer dan een jaar naar volle tevredenheid bij een bedrijf, tot er een nieuwe bedrijfsleider kwam. Die sprak me steeds aan met "Hé, Al Quaida." Terwijl twee van mijn broers door de Taliban zijn vermoord en onze hele stam fel anti-Taliban en Al Quaida is. Toen ik hierover met hem in gesprek ging, verslechterde onze relatie. Mijn eerste fout op het werk leverde mijn ontslag op. Nu zit ik via de gemeente weer in een traject dat naar werk moet leiden. Maar ik zou dolgraag naar Afghanistan terug willen. Mijn vrouw en kinderen denken daar echter anders over." Een andere deelnemer heeft het moeilijk met de beeldvorming. "Ik merk dat soms bij sollicitaties, waar ik op basis van mijn brief en CV word uitgenodigd. Als ik dan binnenkom, met mijn donkere huidskleur, is mijn prachtige CV snel vergeten." Een deelnemer is derde generatie Turkse en had een omgekeerde ervaring. "Ik was zes weken op vakantie in Turkije en merkte dat ik graag naar huis terug wou. En thuis is dan Nederland."

Een aantal andere deelnemers zegt trots te zijn op de contacten in Nederland. Ze voelen zich hier echt thuis.

De toekomst

Vooral jongere deelnemers maken zich zorgen over de beeldvorming. "Ik heb het gevoel dat ik als 'allochtoon' dubbel mijn best moet doen om me te bewijzen. Terwijl ik

hier geboren en opgegroeid ben, mijn school heb afgemaakt en werk zoals al mijn autochtone leeftijdsgenoten". Andere deelnemers willen ooit terugkeren, maar het gezinsbelang geeft uiteindelijk de doorslag. Aangezien de meeste kinderen van de deelnemers hier hun leven hebben, lijkt een terugkeer naar het vaderland niet logisch of realistisch.

Gemeente Nijmegen: jongerencentrum De Horizon in Meijhorst

We spraken met acht jongens tussen de 15 en 17 jaar oud. Op één na geboren en getogen in Nederland. De wortels van zeven van hen liggen in Marokko, van één van hen in Turkije. De jongens zijn goed op de hoogte van gebeurtenissen in heden en verleden. Ze wisten wat er in Tiel zo rond 2003 speelde, toen het regelmatig uit de hand liep tussen groepen jongeren, maar ook van incidenten met Bilal B. en Mohamed B. Ze volgen het proces van Geert Wilders nauwlettend. De meeste informatie halen ze van het internet.

Wie is de sterkste?

Polarisatie tussen allochtone en autochtone bevolking is geen item. Wel spreken ze veel over polarisatie of rivaliteit tussen en binnen migrantengroepen, met als meest recente voorbeeld de gebeurtenissen in Culemborg. Zij zien het als een machtsstrijd over wie de sterkste is in de hiërarchische verdeling van migrantengroepen. Zij voorspellen binnen één tot anderhalf jaar een soortgelijke botsing tussen Turkse en Marokkaanse jongeren. Berichtgeving via internet voedt de polarisatie tussen de groepen jongeren. De jongens hebben het over een bericht, waarin staat dat 'Turken de laatste jaren 50 Marokkanen hebben neergestoken'.

COC Midden-Gelderland

In Amsterdam is sprake van een verergering van intolerant gedrag tegen homoseksuelen. Speelt dat in Gelderland? We spraken Tim Vink, algemeen bestuurslid van DiverZo (COC Midden-Gelderland) en in het dagelijks leven jongerenwerker in de gemeente Duiven.

Media tonen afwijkend gedrag

Vink ervaart geen toename van negatief gedrag ten aanzien van homoseksuelen. Wel verschijnen homoseksuelen vaak in de media met afwijkend gedrag. Dergelijke berichtgeving kan polariserend werken. Het 'vreemde' aan homoseksualiteit wordt steeds benadrukt. Er zijn weinig meldingen van onheuse bejegening omwille van seksuele gerichtheid op de site van COC DiverZo. Wel kent hij incidenten, waarbij homoseksuelen gepakt werden door knokploegen in park Sonsbeek te Arnhem. Hij meent dat de mannen niet als homoseksuelen, maar als 'easy targets' gepakt worden. Ze zijn op een afgelegen plek in het bos, niet bedacht op een aanval en weinig tot aangifte bereid.

Begrip voor onbegrip

DiverZo geeft voorlichting aan leerlingen en scholen en ontwikkelt met de politie een training, onder andere om meer begrip te krijgen voor homoseksuelen die wél aangifte willen doen van gewelddadige incidenten. Vink begrijpt best dat een gemiddelde agent weinig begrip heeft voor een

homoseksueel die aangifte doet van mishandeling, terwijl hij op zoek was naar een partner voor onbeschermd anale seks. Het draait volgens Tim dan ook niet om acceptatie, maar om respect. Niet iedereen staat op dezelfde wijze in het leven. Openheid helpt, net als zelfspot. Lange tenen werken voor geen enkele groep depolariserend.

Homoseksuelen economisch niemand tot last

Vink meent dat het met de polarisatie tussen homo- en heteroseksuelen geen vaart zal lopen. homoseksuelen liggen marketingtechnisch goed. Het zijn tweeverdieners, doen maatschappelijk gezien bovengemiddeld mee, hebben geen kinderen en zijn niemand economisch gezien tot last. Polarisation ontstaat vaak tussen groepen die elkaar economisch in de weg zitten of langs religieuze lijn verschillen ervaren. Tegenstellingen tussen andere groepen liggen volgens hem daarom ook meer voor de hand.

De gespreksresultaten zijn voorgelegd aan de overige Gelderse COC-afdelingen. Twente/Achterhoek schaarde zich achter het verslag, vanuit Nijmegen is geen reactie gekomen.

De Transformatoren voor Begrip

Conclusies

In Apeldoorn spraken we met Transformatoren voor Begrip. Ze vinden Nederlanders behulpzaam, beschaafd en hartelijk en Nederland een veilig land om te wonen, met kansen voor iedereen. Problemen die spelen zijn taalbeheersing (eerste generatie) en beeldvorming over allochtonen en de toon van het publieke en politieke debat (derde generatie). Gespreksleider Ragaiy Sinout van Kémi Ra vond dat het gesprek tussen de eerste en derde generatie beide generaties meer inzicht gaf in de ervaren verschillen in immigratieproblematiek. Voor de eerste generatie zijn de waardeverschillen ten aanzien van Nederland groot. Sinout denkt dat dit een deel van hun problematiek verklaart. Dit inzicht biedt ook de sleutel naar een aanpak. Ook constateerde hij het belang van het in gesprek zijn en blijven. Vooral de eerste generatie wil onderling praten over problemen in Nederland en van elkaar, maar wil ook van de tweede en derde generatie leren.

In Nijmegen ervaren de jongeren geen polarisatie tussen allochtonen en autochtonen en zien dat in de toekomst ook niet gebeuren. Problemen ontstaan tussen en binnen verschillende etnische groepen. Berichtgeving op internet voedt de onderlinge vijandigheid.

In Gelderland ervaren homoseksuelen geen toename van op hen gerichte incidenten. Polarisation ligt niet voor de hand: homoseksuelen vormen een maatschappelijk zeer actieve groep, die economisch gezien voor geen enkele andere groep een bedreiging vormt. In onderlinge verhoudingen draait het om respect en niet zo zeer om begrip. Respect voor hen, die 'anders' leven.

Gelderse professionals aan het woord

De afgelopen twee jaar spraken Spectrum en Elan (expertisecentrum op het gebied van emancipatie en integratie) in de grote Gelderse steden Arnhem, Nijmegen, Apeldoorn, Ede en Zutphen met een breed scala aan professionals. Dat ging vooral over polariserend gedrag onder Gelderse jongeren. Een aantal belangwekkende observaties en gedachten.

Alle professionals ervaren polarisatie als een zichtbaar probleem. Het speelt vooral in wijken waar veel allochtonen zijn en in de dorpen waar geen allochtonen wonen. In jongeren centra trekken autochtonen met autochtonen en allochtonen met allochtonen op. In wijkraden en zorginstellingen speelt het in de vorm van vooroordelen en stigmatisering.

Gevoelige zaak

De meerderheid van de geïnterviewden geeft aan radicalisering niet als probleem te zien. Wel is er een extreemrechts probleem. Wanneer het om moslimradicalisme gaat, leggen de professionals een link met terrorisme. Ze uiten zich voorzichtig, tactisch en politiekcorrect. Ze vinden het moeilijk om over het thema als probleem te spreken. Interessant is de houding van allochtone professionals. Een deel denkt dat het gebruik van het term radicalisering negatieve beeldvorming veroorzaakt. 'Radicalisering bestaat niet' is vaak de reactie. Een ander deel onderkent het probleem en geeft aan dat het in opkomst is. Niet alle professionals zijn geïnteresseerd in het probleem. Ze menen dat het bij de politie thuis hoort. Andere werkers willen er niet over praten om problemen te voorkomen.

Problemen in dorpen rondom steden

In de dorpen rondom de grote Gelderse steden zijn jongeren volgens de professionals anti-buitenlanders. Ze zijn niet extreemrechts georiënteerd maar wel zeer bevooroordeeld ten opzichte van allochtonen. 'Het zijn geen Nederlanders en kunnen dat nooit worden'. De professionals wijten dit aan een gebrek aan contact met allochtonen. Deze sentimenten spelen volgens opbouwwerkers ook in wijken met een hoog percentage allochtone bewoners. De medewerker van het Meldpunt discriminatie (MPD) meldt toenemende rechts-extremistische sentimenten onder jongeren in het grensgebied met Duitsland. Polarisation is volgens het MPD ook te vinden tussen Italianen, Turken en Grieken. Er wordt op dit moment door een MPD een onderzoek verricht naar de invloed van het rechts-extremistische gedachtegoed op jongeren in Gelderland. De professionals benoemen een aantal incidenten dat deze gevoelens verder

aanwakkerde onder jongeren: de opkomst van Geert Wilders, de rekrutering van straatjongeren voor huiskamer gesprekken van de Nederlandse Volks Unie, discriminerende uitspraken in jeugdcentra en knokpartijen op scholen.

Zoeken naar identiteit

Professionals signaleren een toename van conservatieve vormen van het geloof onder moslims tussen 18 en 25 jaar oud. Ze zien ook dat deze groep moslims zich meer oriënteert op fundamentalistische opvattingen. Als verklaring noemen ze het zoeken naar identiteit. Ze zien fundamentalisme niet als een probleem omdat er vrijheid van geloof geldt. Ze zien wel dat deze vorm van geloofsbelijdenis angst zaait onder autochtone burens. Twee professionals signaleren de trend dat autochtonen zich bekeren tot de radicale islam. Alle professionals benadrukken dat het moslimradicalisme op individueel niveau plaatsvindt.

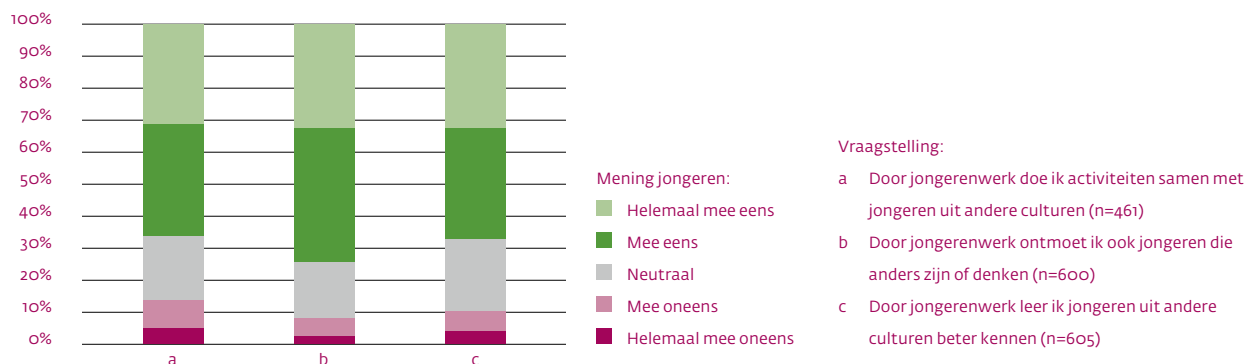
Discriminatie

Autochtone en allochtone professionals benadrukken dat discriminatie een groot probleem is. Het MPD meldt dat allochtonen ondanks de opkomst van rechts in Nederland niet meer aangiftes doen van discriminatie, wat het moeilijk maakt het probleem inzichtelijk te maken. Er is sprake van een slachtoffermentaliteit: zowel autochtonen als allochtonen leggen de schuld voor extreemrechts gedrag en moslimradicalisme bij de ander neer. Allochtone jongeren voelen zich gediscrimineerd, autochtone jongeren wijzen op de problemen die allochtonen in de wijken veroorzaken.

Behoeftte aan kennis en vaardigheden onder professionals

Er is behoefte aan meer kennis en vaardigheden onder professionals. Wel zijn ze bang dat het leidt tot extra werk. Daar ligt een belangrijke rol voor het management. Volgens de professionals hebben gemeenten in het bestrijden van polarisation en radicalisering een leidende rol. Ze zijn verantwoordelijk voor integraal veiligheidsbeleid en uiteindelijk de opdrachtgever aan welzijnsorganisaties. Daarnaast kunnen gemeenten ook projecten op scholen initiëren.

Figuur 15 Door jongeren ervaren bijdrage jongerenwerk aan integratie

Jongerenwerk belangrijk tegen polarisatie

De professionals zien een belangrijke rol voor het jongerenwerk in het signaleren van en interveniëren bij polariserend gedrag. Spectrum heeft sinds 2006 een groot aantal Gelderse jongeren gevraagd of ze vinden dat het jongerenwerk bijdraagt aan de integratie van en het begrip voor jongeren en buurtbewoners die anders zijn of denken. In figuur 15 het

resultaat. Het overgrote deel van de jongeren ziet het jongerenwerk als instrument in het bevorderen van integratie. Voor het opbouwwerk laten soortgelijke eigen onderzoeken zien dat een ruime meerderheid van de actieve buurtbewoners het opbouwwerk vindt bijdragen aan 'het slaan van bruggen tussen verschillende groepen buurtbewoners'.

Conclusies

Professionals zien polarisatie als een probleem. Het gaat dan vaak over tegenstellingen tussen autochtonen en allochtonen en tussen groepen autochtonen en allochtonen onderling. Problemen met groepen jongeren staan los van etniciteit. Alle buurtbewoners ergeren zich eraan. Professionals geven aan dat er sprake is van slachtoffertaliteit: de ander heeft het gedaan. Autochtonen houden

allochtonen verantwoordelijk voor problemen in de wijk, allochtonen voelen zich gediscrimineerd. De professionals hebben behoefte aan expertise. Het welzijnswerk biedt aanknopingspunten op wijkniveau, waar de problemen zich vooral voordoen. In onderlinge samenwerking kan de rolverdeling scherper. Goede initiatieven hebben behoefte aan regie en continuïteit.

Welzijnswerk bevordert integratie op wijkniveau.

Highlights

Dit Signalement beoogt een bijdrage te leveren aan een genuanceerd Gelders debat over een belangrijk maatschappelijk thema. In dit laatste hoofdstuk worden de cijfers, de resultaten van het literatuuronderzoek, het onderzoek onder Gelderse gemeenten en de gesprekken met Gelderse burgers en professionals gecombineerd.

1. Polarisatie manifesteert zich niet als groot probleem in Gelderland

Aan het onderzoek onder alle Gelderse gemeenten deden er 38 mee. In totaal spelen er 29 concrete voorbeelden van polarisatie in 22 gemeenten. In maar vier van deze 29 voorbeelden ontwikkelt de situatie zich volgens de gemeenten negatief. Voor slechts één gemeente heeft polarisatie hoge beleidsprioriteit. Weinig gemeenten hebben er vastgesteld beleid op geformuleerd. Ook uit beschikbare cijfers over incidenten en van aangiften bij politie, antidiscriminatie bureaus en belangenbehartigers blijkt geen toename van verontrustend gedrag waar polarisatie aan ten grondslag

ligt. Aan de andere kant maken veel voor dit Signalement geïnterviewde burgers en professionals zich zorgen over de beeldvorming en de toon van het debat. Ook wetenschappers en publicisten als Ellian, De Dreu, Trommel en Ghorashi menen dat de randvoorwaarden voor een productief debat over integratie en burgerschap in onze huidige samenleving ontbreken. Er ligt een belangrijke taak voor beleidsmakers, professionals en burgers om blijvend te investeren in de onderlinge verhoudingen.

2. Polarisatie speelt vaak op wijkniveau en niet altijd langs etnisch/religieuze lijn

Het debat verengt zich tot polarisatie langs etnisch/religieuze lijn. Het speelt echter ook op basis van leeftijd, geslacht, het al dan niet hebben van een handicap of tussen bewonersgroepen binnen een wijk. De meeste concrete situaties van polarisatie spelen zich ook op wijk- of buurtniveau af. Maar 20% van de door Gelderse gemeenten gemelde situaties speelt gemeentebreed. Aanknopings-

punten voor de aanpak liggen daarmee ook op wijk- of straatniveau. Het is dan ook niet verwonderlijk dat gemeenten hierbij het vaakst het welzijnswerk als partner kiezen. Gemeenten willen via wijkaanpak investeren in het leggen van nieuwe verbindingen tussen diverse groepen. Eigen onderzoek laat zien dat het jongeren- en opbouwwerk hieraan bijdragen.

3. Beeldvorming domineert het debat

De cijfers laten zien dat polarisatie geen groot probleem is in Gelderland. Literatuuronderzoek maakt duidelijk dat er veel positiefs te melden is over integratie van migranten. Ook de houding ten opzichte van de multiculturele samenleving is de afgelopen tien jaar niet veranderd. Opiniemakers, politici en sommige media besteden weinig aandacht aan dit positieve verhaal. In de gesprekken met leerlingen, burgers en professionals kwam het onderwerp beeldvorming ook vaak aan de orde. Het idee leeft dat (vooral) politici en

sommige media een beeld in stand houden waarin de gevaren van de Islam domineren. De invloed hiervan is niet te onderschatten: uit onderzoek van Vliegthart blijkt dat media-aandacht voor integratie gunstig is voor anti-immigratiepartijen. De beeldvorming werkt zo door tot in het stemhok. Voor homoseksuelen geldt dat zij vooral het nieuws halen met 'ander' gedrag. Het afwijkende bepaalt dan het beeld van homoseksuelen.

4. Start de dialoog en ga aan de slag

In de gesprekken met professionals, burgers en Havo-4 leerlingen bleek er behoefte aan dialoog en aan onderling begrip. Uit de debatten met leerlingen en het gesprek met de Transformatoren voor Begrip bleek nog iets anders. De dialoog en het debat verduidelijken standpunten. En als je weet waar een ander staat, kun je werken aan wederzijds begrip. De Arnhemse Havo-4 leerling die constateerde dat 'het nu duidelijk is hoe sommige klasgenoten over de zaken denken' en de wens uitsprak dit vaker te kunnen doen,

is exemplarisch. Swierstra en Tonkens noemen deze houding 'actieve tolerantie': een andere mening actief erkennen en ruimte en aandacht geven. Zo kan er een productieve dialoog plaatsvinden. Daarbij helpen volgens Trommel reflexieve kwaliteiten als zelfkennis, zelfspot, ingetogen omgang en verleidingskunst. Ramadan is een warm pleitbezorger van de dialoog. Daarnaast meent hij dat het soms helpt om gewoon dingen met elkaar te doen. De sleutel ligt daarbij bij burgers en op lokaal niveau.

'Lange tenen werken in geen enkele situatie depolariserend.'

Het in dit Signalement gepresenteerde cijfermateriaal is terug te vinden op de website van Spectrum:

www.spectrum-gelderland.nl/sig

Een deel ervan is ook per gemeente beschikbaar.

Discussiëren en meepraten over polarisatie kan ook, op het inspiratie- en opinieblog www.swengel.nl

spectrum

CMO Gelderland

Spectrum CMO Gelderland
Postbus 8007
6880 CA Velp
T (026) 384 62 00
E info@spectrum-gelderland.nl
www.spectrum-gelderland.nl

Colofon

Redactie

Eelco Visser, Emina Beslagic,
Wilmie van der Kuil, Sjaak Kregting,
Wouter de Vries

Eindredactie

Marcia Veenhuis

Fotografie

Fotoburo SEEN, Novy Print,
Frank Muller Fotografie

Ontwerp en lay-out

van arendonk ontwerpers

Druk

Drukkerij Roos en Roos

Maart 2010

Er is bij de meeste foto's in deze
uitgave geen verband tussen de
personen op de foto en de inhoud.